

Rgs. 153-247

1870

1871

1872

1873

n° 5

B. H. Huser

Geschiedkundige

en andere herinneringen

BETREFFENDE

DE STAD GOEVORDEN

van de vroegste tijden tot heden.

met PLATEN.

Door B. B. IJter

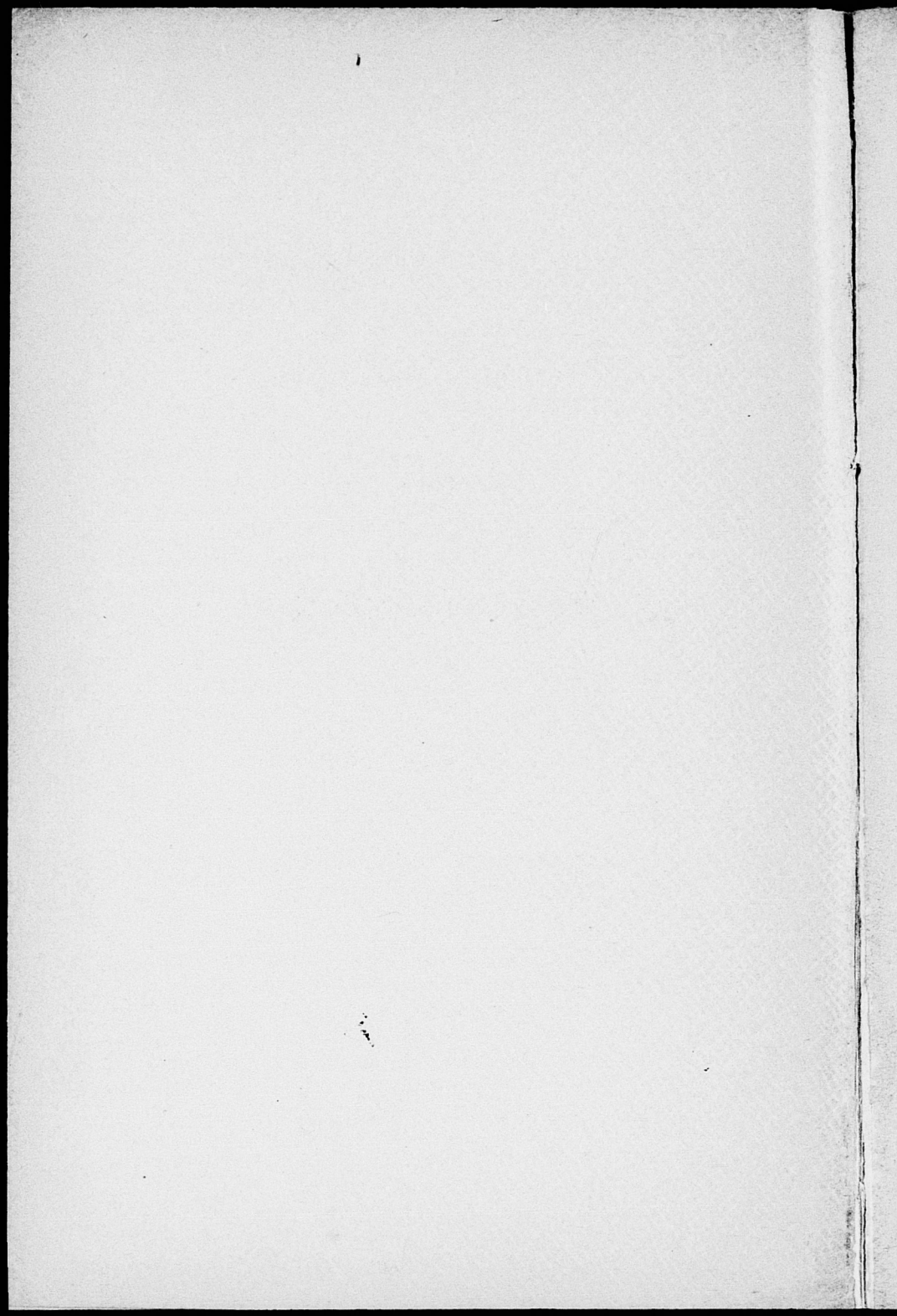
PRIJS 60 CENT.

GOEVORDEN.

J. P. GEERTSMA

1898

53/
1247

Geschiedkundige
en andere herinneringen

BETREFFENDE

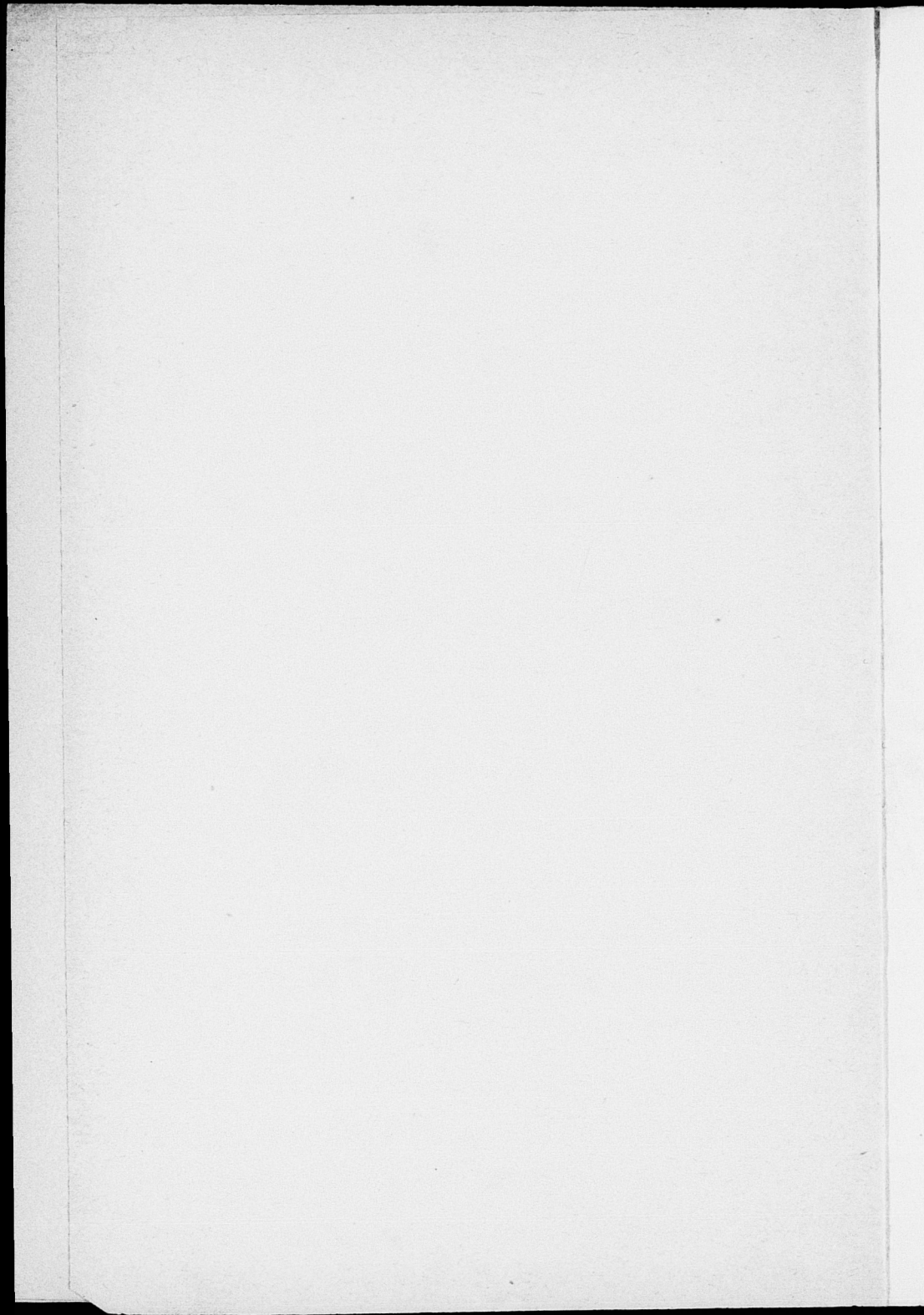
DE STAD COEVORDEN

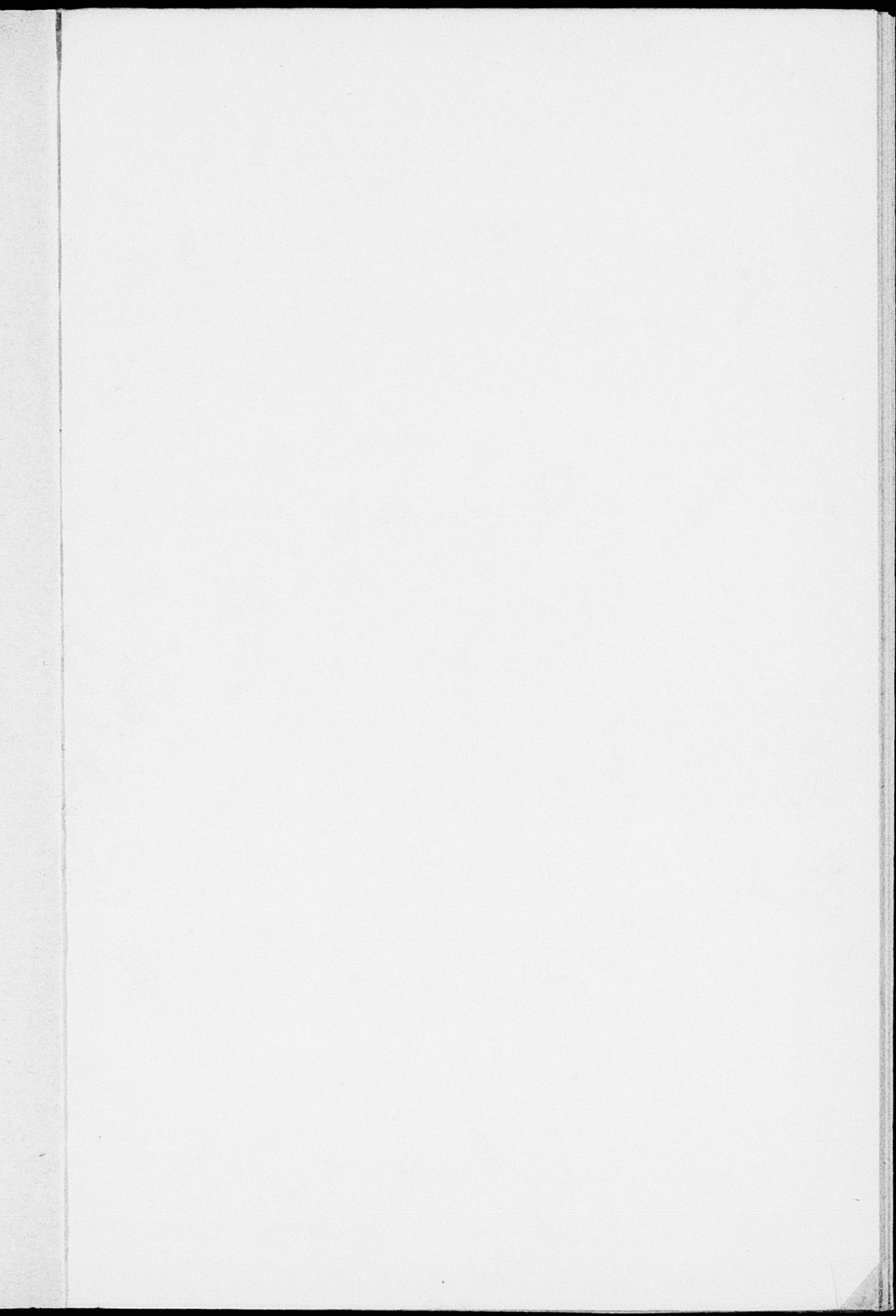
van de vroegste tijden tot heden.

Door D. B.

153/247

Gezicht op het tegenwoordige KASTEEL.

VOORBERICHT.

Bij onderscheidene gelegenheden is mij gebleken, dat de kennis van de geschiedenis van Coevorden, niet alleen bij vreemdelingen, maar zelfs bij de meeste ingezetenen uiterst gering is.

Gewoonlijk bepaalt zich deze kennis tot de wetenschap dat Coevorden een zeer oude stad is en vroeger een sterke vesting was, waarom dikwijls bloedige gevechten geleverd werden. Natuurlijk zijn wel enkelen beter op de hoogte, maar hun aantal is zeer gering.

Dit is zeer te betreuren. De geschiedenis van Coevorden is zoo belangrijk, dat ze wel een meer algemeene bekendheid verdient.

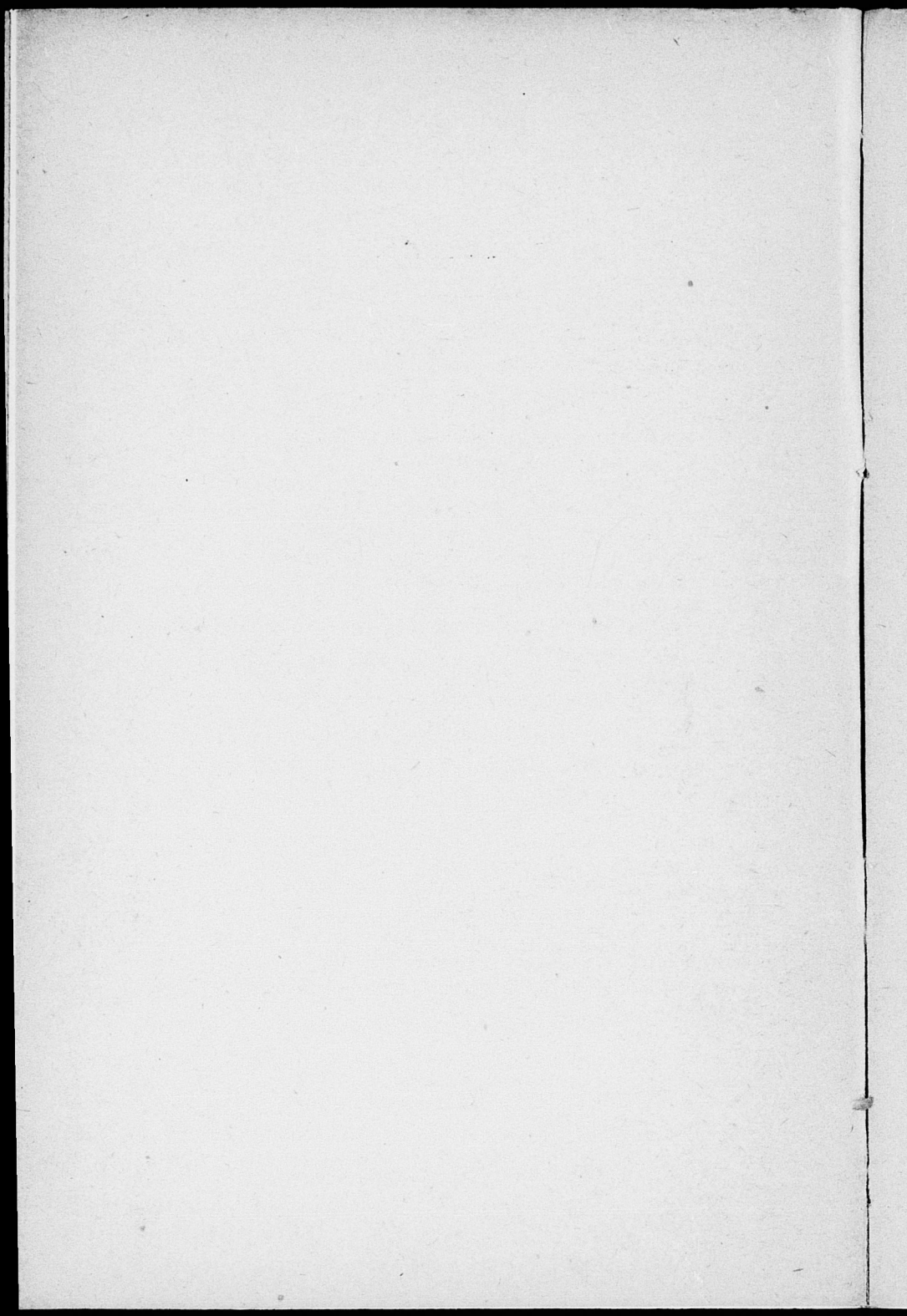
Deze onbekendheid is mijns inziens voor het grootste gedeelte niet toe te schrijven aan de weinige belangstelling. Integendeel, de meeste inwoners van Coevorden en tal van lieden die Coevorden bezoeken of bezocht hebben, stellen zeer veel belang in deze geschiedenis.

Ik meen deze onbekendheid meer te moeten toeschrijven aan het gemis van eenig werkje over de geschiedenis van Coevorden. Om hierin eenige verandering te brengen ben ik er toe overgegaan om eenige bijzonderheden betreffende de geschiedenis van Coevorden, door den druk openbaar te maken.

Het is niet te ontkennen, dat, bij een bijna totaal gemis van goede bronnen, het doel, om een zooveel mogelijk geregelde geschiedenis te leveren, zeer moeilijk te bereiken is. Dit werkje is dan ook nog ver van volledig.

Mocht door dit werkje het beoogde doel, om het publiek, tot tijd en wijle, dat een meer uitgebreide geschiedenis uitgegeven wordt, eenigszins op de hoogte te brengen met de geschiedenis van Coevorden, bereikt worden!

B.

Inleiding.

Coevorden. gelegen in het Zuid-Oosten der provincie Drenthe, is ongetwijfeld een der oudste steden van ons land. In oude kronieken wordt vermeld, dat Coevorden reeds in 1125 een stad was. Wanneer en door wien echter de stichting geschied is, valt niet met zekerheid te zeggen. Niet onmogelijk is het, dat reeds in het begin onzer jaartelling door de Romeinen ter dezer plaatse eenen burcht is gesticht, waaraan de oorsprong van Coevorden te danken is. Langs deze plaats toch, liep de eenigste weg, welke Overijssel met het Noorden van ons land verbond. De Romeinen, die op alle punten, waar een landstreek gemakkelijk te beheeren was, sterkten bouwden, zullen ongetwijfeld ook hier wel eenen burcht gesticht hebben. Zoodoende konden zij desnoods het verkeer met het Noorden geheel beletten.

Wanneer Coevorden reeds in 1125 een stad was, moet de stichting natuurlijk veel vroeger plaats gehad hebben.

Wat de oorsprong der naam betreft, ook hieromtrent verkeert men in het onzekere. De bewering van sommigen, als zoude Coevorden beteekenen „Coe-voorde” (een overvaart van koeien) is zeer onwaarschijnlijk, daar, waar koeien gehouden worden, toch ook menschen wonen en de plaats waar eenige menschen zich bij elkander vestigen, wordt al spoedig een naam gegeven.

Het kasteel of de burcht te Coevorden, besloeg vroeger eene groote ruimte. Wanneer men van de stadzijde naderde, werd het binnentreden door eene breede en diepe gracht belet. Een houten ophaalbrug verleende toegang tot den voorburg. De binnenkant der gracht was voorzien met een rei palissaden. De voorburg bestond uit een plein, aan weerszijden waarvan zich allerlei houten gebouwen, dienende tot woningen der dienstlui, tot stalling van het vee en voorraadschuren, bevonden. Wanneer men dit plein over-

gestoken was, kwam men aan een tweede gracht, niet zoo breed, maar dieper dan de vorige. Een hooge muur belette nog het gezicht op het kasteel. Over een ophaalbrug en door eene valpoort, kwam men aan het eigenlijke kasteel.

Dit was een groot gebouw, van dikke baksteen en opgetrokken en van kanteelen en hooge torens voorzien, en door een plein omringd. De kleine vensters alleen voorzien van ijzeren traliën, en de dikke, eikenhouten, met ijzer beslagen deur, verleenden het geheel een somber aanzien.

De stad zelve was met eenen wal en eene gracht omringd.

In vroeger tijden waren onmiddellijk om de stad tuinen en boomgaarden aangelegd. Met het aanleggen der vesting werden deze geheel opgeruimd.

De eigenlijke vesting werd eerst in het laatst der 16e eeuw aangelegd. Wel werd reeds in 1579 op last van Prins Willem I, door Diderik Sonoij en Joh. v. d. Cornput, met de versterking van Coevorden eenen aanvang gemaakt, maar zonder veel voortgang. Ook Rennenberg liet Coevorden versterken. Eerst in 1597 werd met de vesting, welke in 1607 voltooid was eenen aanvang gemaakt. Dit geschiedde vooral op aandrang van Graaf Willem Lodewijk van Nassau.

De vesting bestond uit een zevental bastions, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijsel en Groningen, onderling door hooge wallen verbonden. Buiten deze bastions bevond zich eene breede, diepe gracht, waarin, tusschen de verschillende bastions, en eenigszins verder naar buiten, zich ravelijns bevonden, terwijl het geheel was omringd door escarpen en contre-escarpen welke weder door een buitengracht ingesloten waren.

De vesting besloeg een groote oppervlakte. De omtrek van de buitengrachten bedroeg ruim een uur, de doorsnede der vesting ongeveer een kwartier. De lage landen rondom de vesting, maakten deze bijna onneembaar. Toen ter tijde bestonden 2 poorten, de Friesche en de Bentheimerpoort, in vroeger tijden schijnen 3 poorten bestaan te hebben; de Twentsche in het Zuiden, de Zwolsche in het Westen en de Friesche in het Noorden. De toegang kon alleen over bruggen geschieden, waarvan 3 voor elke poort lagen. Het bastion Gelderland was het sterkste en stond met het kasteel in verbinding. Het kasteel was naar de

stadszijde door eene gracht afgesloten, De vesting bevatte een 5-tal kazernes, een arsenaal, eenigekruitmagazijnen en vermoedelijk een kruitmolen. In het midden der 17e eeuw bestond het garnizoen uit één compagnie te paard en zes te voet.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur was de Drost of Gouverneur.

De stad was in vier rotten (kluften) verdeeld welke waren het rot van de Friesche straat, van de Bentheimerstraat, van het Kerkhof en het Weversrot, vermoedelijk de Oosterstraat. Over elk dier rotten had een Burgemeester het toezicht, terwijl er vier rotmeesters, op eene jaarlijksche bezoldiging van f 20 ieder, belast waren met het uitvoeren van alle orders en bevelen der Regeering, met het invorderen der stadsinkomsten, het inzamelen der boeten, het politiewezen enz.

Tegenwoordig zijn de vestingwerken grootendeels geslecht. Alleen de bastions Holland en Zeeland vertoonen nog eenigszins hunne oude vormen, ofschoon zij van de borstweeringen zijn ontdaan.

De contre-escarpen zijn nog grootendeels aanwezig evenals de buitengrachten en een deel der binnengrachten. Een tweetal kazernes, het arsenaal en de hoofdwacht staan nog volledig, de andere kazernes zijn geheel of gedeeltelijk gesloopt, evenals de kruitmagazijnen. Het vroegere kasteel bestaat thans een drietal woonhuizen. In den gevel van het hoofdgebouw bevindt zich nog het wapen van Karel van Gelder. In dit gebouw bevindt zich, ook nog de groote zaal, vroeger dienende tot het houden van vergaderingen.

Eerst in het jaar 730 heeft Marcellinus te Coevorden het Evangelie verkondigd. Voor dien tijd waren de ingezetenen uitsluitend heidenen.

Vroeger bestonden te Coevorden twee kerken. De eene stond in 't Westen der stad, op de plaats der latere contre-escarpen. Zij was omringd door hooge eikenboomen. Deze kerk werd de „Oude kerk” genaamd. De andere, „de Nieuwe kerk”, stond ter plaatse van de tegenwoordige Ned. Herv. kerk. In 1508, werd deze kerk, voor aflaten, hiertoe door Paus Julianus II toegestaan hersteld. Deze kerk, voorzien van een steenen gewelf, twee rijen pilaren en eenen

hoogen toren, verbrandde gedurende eene belegering. Later werd op dezelfde plaats wederom een kerk gebouwd, waartoe de materialen door Drenthe geleverd werden. De toren op deze kerk was van een tamelijke hoogte en van klokken voorzien. Onder Drost E. van Enze werd deze kerk verwoest, en gedeeltelijk met zand gevuld, waarop kanonnen geplant werden ter verdediging der stad.

Toen ter tijde waren te Coevorden een pastoor en vier vicarissen of kapellanen.

Omstreeks 1530 vond in Drenthe de Hervorming ingang. Langzamerhand ging de geheele bevolking tot het Protestantisme over, zoodat in de 17e eeuw dan ook uitsluitend Protestanten te Coevorden woonden.

In 1641 werd met den bouw van de tegenwoordige Protestantsche kerk begonnen. Directeurs over den bouw waren Arnoldt van Loo, Werner ten Broeke, Jan Onias, Bernard Bertelinck, Reynert Dirkszn. Brumpt en Herman Mesmaker. De gelden voor den bouw benoodigd werden door het heffen van belastingen, o.a. van accijns op het bier, bijeenverzameld.

Zooals uit bovenstaande blijkt is de bewering van sommigen, alsof de tegenwoordige Ned. Herv. kerk vroeger een R.-Katholieke geweest is, onwaar, daar bijde stichting der Herv. kerk Coevorden uitsluitend Protestantsch was.

Was het vroeger een R.-Katholieke geweest, dan zoude ook het koor nog wel aanwezig zijn.

Den 14 Maart 1786 vergunden Ridderscha pen Eigen-erfden de Staten van Drenthe, inzonderheid op herhaalden aandrang der officieren van het garnizoen te Coevorden, den Roomsche-Katholieke ingezetenen aldaar om een pastoor te mogen hebben en die Godsdienst binnen de vesting te verrichten.

Den 18 Mei 1790 werd de eerste steen gelegd van onze Lieve Vrouwen of R. C. Kerk te Coevorden.

Bisschoppelijk Tijdvak.

In vroeger tijden heerschte de gewoonte, dat de vorsten hen, die hun belangrijke diensten bewezen, of wien zij een blijk van waardeering wilden geven, het vruchtgebruik van een stuk land verleenden. De schenker werd leenheer, de begiftigde leenman of vazal genaamd. Als loon voor die schenkingen moest de vazal zijnen leenheer, zekere diensten bewijzen, b. v. in tijd van nood gewapenderhand bijstaan.

Sommige leenmannen die van onderscheidene vorsten landerijen in leen ontvingen, werden langzamerhand zeer machtig, en als het ware vorsten op zich zelf, vooral toen in later tijden de leenen erfelijk werden. In ons land waren de Graven van Holland en de Graven, later Hertogen, van Gelder, de voornaamsten.

Niet alleen wereldlijke personen werden met deze schenkingen begunstigd. niet minder werd de kerk bedacht. Zoo kreeg de Bisschop van Utrecht langzamerhand geheel Utrecht en een groot gedeelte van Overijssel in zijne macht. Deze macht werd nog uitgebreid, toen in 1024, keizer Hendrik II van Duitschland, bij welk rijk ons land toen behoorde, aan Adelbold, Bisschop van Utrecht en zijnen opvolgers, het Graafschap Drenthe en de Heerlijkheid Coevorden ter leen gaf. Reeds in 943 den 24sten November was Balderik, Bisschop van Utrecht, door Keizer Otto I het Opper-Houtvesterschap en jachtrecht van het grove wild, als beeren, elanden, herten, wilde zwijnen enz., in het Graafschap Drenthe opgedragen. In 1046, na den dood van Goselijn, Hertog van Lotharingen, welke Graaf over een gedeelte van Drenthe was, bevestigde Keizer Hendrik III, de schenking van zijn voorganger.

Toen bezaten de Bisschoppen van Utrecht dus een groot gedeelte van ons land, daar zij zich ook als Heeren van Groningen beschouwden.

Als Heer van het Graafschap Drenthe lieten de Bisschoppen zich huldigen op den Bisschopsberg bij

Havelte, als Heer van de Heerlijkheid Coevorden, in eene kapel staande te Hulsvoordt, gelegen tusschen Coevorden en Dalen. *) Deze kapel is omstreeks 1500 toen Coevorden Geldersch was, vernield.

Niet altijd hadden de Bisschoppen veel plezier van deze landen. De bevolking van Drenthe, nauw verwant aan de Friezen, en zeer vrijheidslievend zijnde, waren zeer op haar privilegiën en voorrechten gesteld, welke de Bisschoppen niet altijd in acht namen of trachtten te bekorten. Bloedige twisten waren hiervan niet zelden het gevolg. Herhaalde malen waren de Bisschoppen genoodzaakt om met een leger uit Utrecht te komen, om de Drenthenaren of de Burggraven van Coevorden, welke Drost en over Drenthe waren, te tuchtigen. Niet altijd evenwel met goed succes. Onderscheidene malen werd het Bisschoppelijk leger verslagen, en in 1227 zelfs de Bisschop gedood.

Omstreeks 1140 ten tijde dat de Bisschop, Herbert van Bierum, naar Rome was, ontstond door de knevelarijen en gewelddadigheden van zijne dienaars, groot ongenoegen te Groningen. De ingezetenen, nog een oude wrok tegen den Bisschop koesterende, wegens het afbreken van den stadsmuur, vatten de wapenen op en verschansten zich in St. Walburgskerk.

De Bisschop, terugkomende, verzamelde in allerijl een leger en bestormde Groningen. Ofschoon sterken wederstand biedende, moesten de Groningers zich eindelijk overgeven. De Bisschop liet de stadsmuur, welken de Groningers weder opgebouwd hadden, geheel en al slopen. Hij vond tevens de gelegenheid schoon om zijne broeders, Lijffrijdt en Ludolph van Bierum, in de plaats te stellen van Egbert en Ludolph van Groeningen. De eerste was Erf-Drost van Groningen, de tweede Erf-Maarschalk van Drenthe en Kastelein van Coevorden. Natuurlijk ontstond hieruit groot ongenoegen. De Groningers en Drenthenaren, opgestoot door de Heeren van Groeningen, vatten de wapenen op en maakten het den Bisschop langen tijd lastig. De broeders van den Bisschop bleven echter in hunne betrekkingen.

Genoemde Lijffrijdt of Liefvert, Drost van Groningen, overleed in 1164, zonder zonen na te laten. De doch-

*) Coevorden werd een wapen verleend: voorstellende een kerkportaal, waarin St. Maarten in Bisschopsgewaad en St. Joris, geharnast, den draak verslaande.

ter van Liefvert maakte, voor hare zonen aanspraak op het Drostschap. De toenmalige Bisschop Godfried van Rhenen, was van een ander gevoelen. Hij beweerde dat Groningen een zwaardleen was, zoodat geen vrouw mocht opvolgen, en het leen, bij onstenenis van een zoon, weer aan den leenheer verviel.

Vrezende dat de Bisschop een ander persoon tot Drost van Groningen zoude aanstellen, nam de dochter van Liefvert het besluit hare rechten aan Graaf Hendrik van Gelder over te dragen. De Graaf van Gelder, wel belust om den Bisschop het leven lastig te maken, nam het aanbod aan, en gaf het leen wederom, uit zijnen naam, aan de dochter van Liefvert, en trok met een leger naar Groningen, om haar tegen den Bisschop te steunen. Deze had reeds bezit van Groningen genomen, waarop de Graaf van Gelder de stad belegerde en innam. De Bisschop zelf zou, zonder de tusschenkomst van Graaf Diderik van Kleef, in zijne handen gevallen zijn. De Bisschop ging op zijne beurt, met hulp van Graaf Floris van Holland, Groningen, dat door de Gelderschen geducht versterkt was, belegeren.

Reeds een vol jaar duurde de belegering, toen eindelijk, op last van Keizer Frederik I, Barbarossa, Reinholt, Aartsbisschop van Keulen, den vrede trachtte tot stand te brengen, hetgeen hem gelukte. De kleinzoons van Liefvert bleven in het bezit van Groningen tegen betaling van 300 mark.

In 'tjaar 1196 was Heer Floris Kastelein van Coevorden. In dien tijd heerschte een levendige handel tusschen Groningen en Bentheim. Het vervoer geschiedde per as langs Coevorden, waar van alle goederen tol betaald moest worden. Floris bemoeiijkte de kooplieden en vorderde meer dan de kooplieden meenden verschuldigd te zijn. Graaf Otto IV van Bentheim, broeder van Graaf Floris van Holland en van Boudewijn Bisschop van Utrecht, diende hierover klachten in bij den Bisschop, welke Floris van Coevorden herhaalde male waarschuwde. Deze echter, heimelijk op gestookt door Graaf Otto I van Gelder, die de macht van het Hollandsche Huis met leede oogen aanzag, sloeg alles in den wind.

De Bisschop besloot eindelijk Floris van Coevorden eens onder handen te nemen. Met een groot leger, en ondersteund door zijne broeders, belegerde hij

Coevorden. Floris geen kans ziende weerstand te bieden, vluchtte met zijnen stiefzoon Folkert. Door den Bisschop werd hierop tot Kastelein van Coevorden, aangesteld Gijsbrecht van Poskijn, een voornaam Hollandsch edelman. Deze echter, reeds bejaard zijnde, was niet in staat de oproerige Drenthenaren in toom te houden. De Bisschop, vreezende voor eenen algemeenen opstand, verzocht Graaf Otto van Bentheim eenigen tijd het Kasteleinschap van Coevorden waar te nemen, tot tijd en wijle dat de gemoederen wat bedaard zouden zijn. Folkert, stiefzoon van Floris van Coevorden, bracht intusschen bijna geheel Drenthe en Groningen in opstand. Hij overviel eerst Groningen, doodde den Buggraaf en drong Twente binnen, alles verwoestende wat onder zijn bereik kwam. De ingezetenen van Groningen maakten zich deze gelegenheid ten nutte, om hunne stad in staat van tegenweer te brengen. De Bisschop trok in allerijl met een leger op, terwijl de Graaf van Bentheim hem ter hulp kwam. Zij trokken Drenthe binnen, alles vernielende, verbrandende en doodslaand. Graaf Otto I van Gelder trad eindelijk als bemiddelaar op. Het verschil werd bijgelegd, onder voorwaarde dat de Bisschop 16 personen in handen kreeg, om in gijzeling te houden, tot dat hem eenige voldoening zoude gegeven zijn.

De Bisschop liet echter de 16 gevangenen, niettegenstaande het geven van zijn woord in de gevangenis werpen. De Graaf van Gelder, die zijne goede bedoelingen zoo miskend zag, was hierover zeer verontwaardigd.

Folkert van Coevorden, vernemende dat Graaf Otto van Bentheim afwezig was, en dat slechts eene kleine bezetting op het kasteel Coevorden lag, nam het kasteel met verrassing in. De Gravin van Bentheim, die op het kasteel verblijf hield, werd met de bezetting gevangen genomen.

Groote ontsteltenis heerschte er natuurlijk in Bentheim, Utrecht en Holland. Na langdurige onderhandelingen werd de Gravin tegen de 16 gevangenen ontslagen.

De Bisschop, die natuurlijk woedend was, viel met een leger in Drenthe, verwoestte en vernielde alles en belegerde Coevorden. Folkert echter, het onweer ziende aankomen had zijne maatregelen genomen en het kasteel geducht versterkt.

Daar deze oorlog een ramp, zoowel voor Utrecht

als voor Drenthe was, boden Philippus, Aartsbisschop van Keulen en Koenraad, Aartsbisschop van Maintz, zich als scheidsregters aan. Bij de onderhandelingen, die te Deventer gevoerd werden, stelden zij voor dat Folkert, als rechtmatig en wettig erfgenaam, den Bisschop 1000 mark zoude betalen, en dan zijne bediening behouden.

De Bisschop was hiertoe echter niet genegen. Hij wierf een nieuw leger aan en sloeg zich bij Coevorden neer. De Drenthenaren kampeerden tehenover het leger des Bisschops. Eenige jonge edellieden van het Bisschoppelijke leger, vermenende dat zulk een boerenhoop gemakkelijk te verdrijven was deden, in hunne overmoed eenen aanval op het leger der Drenthenaren, dat eerst in verwarring geraakte. Het herstelde zich echter spoedig, joeg de aanvallers terug, en viel met zulk een kracht op het Bisschoppelijk leger aan, dat dit in wanorde op de vlucht sloeg, met achterlating van den geheelen voorraad wapenen en levensmiddelen. Met welk een schrik het Bisschoppelijk leger geslagen was, blijkt, dat ruim 100 edelen gevangen genomen en slechts 30 gedood werden. De Bisschop en de Graaf van Bentheim konden zich ternauwernood door de vlucht redden.

De Bisschop, vernemende dat de Graaf van Gelder de voornaamste oorzaak van de onlusten was, viel met zijn leger in de Veluwe en verwoestte deze geheel en al. De Drenthenaren, dit hoorende, vielen in Twente, zijnde Bisschoppelijk land, en plunderden deze streek kaal. In dezen strooptocht werd de stad Ootmarsen grootendeels verwoest. De Drenthenaren, nog een kwaad oog op Deventer hebbende, alwaar de 16 gijzelaars gevangen hadden gezeten, belegerden deze stad gedurende elf dagen, evenwel te vergeefs.

De Drenthenaren droegen hierop het Graafschap Drenthe aan den Graaf van Gelder op.

De Bisschop, geen kans ziende om de onlusten te dempen, reisde naar Keizer Hendrik VI, die toen te Maintz verblijf hield. Deze gaf den Bisschop brieven, aan de Stenden van Drenthe, waarin hij dezen beval den Bisschop voldoening te geven. Tevens beloofde hij den Bisschop, zoo noodig, krijgsvolk.

Plotseling overleed echter Bisschop Boudewijn te Maintz. Groote oneenigheid ontstond toen over de keuze van eenen nieuwen Bisschop. Eenigen wilden Graaf Arnold van Isenberg, anderen Dirk van Holland, broeder van den overleden Bisschop.

De Keizer stond Dirk van Holland voor, als zijnde zijn bloedverwant, en zond hem eenen hedderstaf en gouden ring, ten teeken zijner waardigheid. De beide mededingers reisden naar Rome. De Paus benoemde Arnold, die echter plotseling te Rome overleed. Thans werd Dirk benoemd, doch ook deze overleed op den terugtocht, te Papia in Italië, waarop tot Bisschap werd benoemd Dirk van Are, een Duitscher. Deze liet de geschillen met Drenthe rusten, dat toen eenige jaren in rust doorbracht.

In 1225 ontstond twist tusschen Rudolf, Kastelein van Coevorden, en Egbert, Burggraaf van Groningen. Rudolf maakte aanspraak op het Burggraafschap Groningen. Deze twist liep zoo hoog, dat eindelijk de Bisschop, Otto v. d. Lippe, er zich mede bemoeide en naar Groningen kwam. Deze twist schijnt toen echter voorloopig bijgelegd. Toen de Bisschop echter vertrokken was, viel Rudolf gewapenderhand in Groningen, verwoestte het huis „den Ham”, toebehoorende aan den Burggraaf, nam de stad Groningen in, en dreef Egbert met zijnen aanhang uit de stad. Egbert vluchtte naar Friesland, waar hij een troep volk wierf, waarmee hij Groningen belegerde, welke stad hierbij in brand geraakte, zoodat Rudolf genoodzaakt was naar Coevorden terug te trekken.

Rudolf gaf zijn partij echter nog niet verloren. Met een nieuw leger, nog versterkt door een groot getal Drenthenaren, belegerde hij op zijn beurt Groningen.

De Bisschop, dit vernemende en overdenkende wat een moeite, de Kasteleins van Coevorden, de Bisschoppen reeds veroorzaakt hadden, besloot Rudolf eens duchtig te straffen.

Om het zaakje spoediger op te knappen, verzocht hij de hulp van onderscheidene vrienden en bureu. De Graaf van Gelder, Herbert en Johan van Arkel, Graaf Boudewijn van Bentheim en tal van andere machtige edelen gaven aan zijn verzoek gehoor. Met een talrijk leger trok de Bisschop naar Drenthe, zijn weg nemende langs Hardenberg, waar hij een slot had, en legerde zich te Ane, bij Gramsbergen.

Wanneer men tegenwoordig, den straatweg van Coevorden naar Hardenberg volgende, het stadje Gramsbergen gepasseerd is, ontwaart men op ongeveer een

kwartier afstands, aan den rechterkant, tusschen het groen verscholen, het dorpje Ane. De gele graanvelden, de witte boekweitakkers en groene aardappelvelden, rondom het dorpje gelegen, getuigen van den vlijt des landmans. Ten Noorden strekken zich de groene wei- en hooilanden tot aan het naburige gehucht Klooster uit. De Kleine Vecht, komende van Coevorden en ontstaan uit de samenvloeing van het Loo-, het Drosten- en het Schoonebeekerdiep, welke zich bij Coevorden vereenigen, doorsnijdt deze landerijen en stort zich bij Ane in de Groote Overijsselsche Vecht. Voeger was de Kleine Vecht de eenige afwatering van het Zuid-Oosten van Drenthe en een deel der Graafschap Bentheim. Door het graven van het Coevorder kanaal heeft het riviértje grootendeels hare waarde verloren en dient thans uitsluitend voor de afwatering der aangrenzende landerijen. Tusschen Ane en Klooster bevindt zich nog het huis „de Groote Scheer”, waaraan talrijke geschiedkundige herinneringen zijn verbonden. O. a. hield Prins Maurits, gedurende het beleg van Coevorden in 1592, aldaar zijn verblijf.

Wie in het begin der 13e eeuw deze streken bezocht had, zoude een geheel ander schouwspel ontwaard hebben. Het dorpje Ane bestond toen slechts uit een paar armoedige hutten. Een weinig graanbouw, gevoegd bij het visschersbedrijf, verschaftte de bewoners het allernoodzakelijkste. Tengevolge van de onvoldoende afwatering, waren de groenlanden het groots gedeelte van het jaar onbegaanbaar. Slechts in het midden van den zomer, wanneer aanhoudende warmte de bovenkorst eenigszins opdroogde, was de landman in staat het wintervoeder voor zijn vee te verzamelen.

*Op een Augustus morgen van het jaar 1227 heerschte hier eene ongewone drukte. Het Bisschoppelijk leger ter tuchtiging van Coevordens Kastelein uitgetrokken, had zich hier ternedergeslagen.

Rondom en in het dorpje Ane, overal zag men de legertenten der ridders. Vlaggen, banieren, banderollen en wapenschilden, wapperden en schitterden, door den mogenwind bewogen, in den zonneschijn en verleenden het geheel een ongewoon levendig aanzien.

*) Volgens een oorkonde berustende in het Provinciaalarchief te Assen had de veldslag plaats in den morgen van 21 Aug. 1227.

De Vecht, was in de nabijheid overdekt met een menigte platboomde vaartuigen, welke langs Zwolle opgevaren, levensmiddelen en krijgsbehoeften voor het leger aangevoerd hadden.

Met recht kan men zeggen, dat hier een uitgelezen leger verzameld was. Op de roepstem des Bisschops waren uit geheel het tegenwoordig Nederland en een deel van Duitschland, de ridders opgekomen om den kerkvorst bijstand te verleenen. De Graven van Zuilen, van Herlaer, van Linschoten, van ter Haer, van Amstel met zijne zonen, Rudolf van Goor, van Twikkel, van Veen, Bentinck, Gruter, Diderik, Proost van Deventer, de Graaf van Gelder, van Arkel, van Bentheim, Bernard von Horstman, een Duitsch ridder, die zich in het Heilige land, Italië en Engeland roemvol onderscheiden had, en tal van andere edellieden, allen met talrijke benden vazallen, nog versterkt door de krijgsharen van de Bisschoppen van Munster en Keulen, vormden met het Stichtsche leger, een geduchte krijgsmacht waaraan Drenthe, in het open veld, moeilijk weerstand kon bieden.

Ten Zuiden van Klooster, langs de Kleine Vecht, langs wallen en in het kreupelbosch, had zich Rudolf van Coevorden, met het Drentsche leger verzameld.

Nog bezig zijnde Groningen te belegeren, brak hij, op het hooren van den aantocht van het Bisschoppelijke leger, het beleg op, en trok in allerijl, door Drenthe naar Coevorden. Overal, gedurende den tocht, kwamen nieuwe benden van Drenthenaren zijn leger vergrooten, om hunnen beminden heer, bijstand te verleenen tegen den Bisschop. Te Coevorden gekomen werd zijn leger nog versterkt door de bezetting van het Kasteel.

Wel begrijpende, dat hij, met zijn meerendeels ongeoefende troepen, de strijd in het open veld moeielijk wagen kon, besloot hij den Bisschop te gemoet te trekken en in de moerassen van Ane af te wachten.

In vergelijking met het Bisschoppelijke leger was het Drentsche in eenen slechten toestand. Slechts enkele ridders vertoonden zich in de gelederen. Het leger voor Groningen gebruikt, vormde, met de bezetting van Coevorden, de kern. Het meerendeel bestond echter uit Drentsch landvolk, slechts gewapend met hun akkergereedschap, zeisen, hooivorken en schoffels. Enkelen waren voorzien van bijlen, anderen van zwaarden, talrijke benden waren alleen met den kruisboog gewapend. Wat echter het leger aan orde, krijgs-

tucht en bewapening ontbrak, vergoedde het door geestdrift en moed.

Weldra kwam er beweging in het Bisschoppelijke leger. Het roffelen der trommen riep een ieder op zijne plaats en spoedig was het leger in slagorde geschaard. Voordat echter de strijd een aanvang nam werd door eenige priesters een eenvoudig veldaltaar opgericht, eene plechtige mis gelezen en vrede en vergiffenis beloofd aan allen die zich in den strijd dapper zouden gedragen. Een krijgsheraut sprak den ban uit tegen Rudolf en zijne aanhangers en daagde hun uit zich te onderwerpen.

Nauwelijks waren de laatste klanken over de vlakke weggestorven of het geschetter der trompetten en het roffelen der trommen gaf een sein tot den aanval. De voorhoede bestond uit het meerendeel der ridders, met Roelof van Goor, drager van de krijgsbanier des Bisschops, aan het hoofd. In snellen draf ging het den vijand, die rustig op zijn plaats bleef, te gemoet. Weldra was het groenland bereikt. Plotseling schenen de voorste ruiters hunne vaart te verminderen. Moeielijk stapten hunne paarden, alsof eene onzichtbare vijand hun het voortgaan belemmerde.

De Bisschop, onbekend met de streek, giste niet dat de weeke en drassige gronden de geharnaste paarden en ruiters niet kon dragen.

Eensklaps zonken enkele paarden tot de knieën in den weeken grond. Met inspanning van alle krachten rukten zij zich los, om echter het volgende oogenblik nog dieper te zinken. Het volgende gelid werd het voortgaan, doordat de grond reeds vertreden was, nog moeielijker. Zij trachtten hunne paarden in te houden, maar te vergeefs. De achterste gelederen, meenende dat de strijd eenen aanvang had genomen en ook hun deel aan de zege willende toebrengen, zetten hunne paarden aan. De voorste gelederen waren echter reeds zoodanig vastgeraakt, dat zij zich niet meer bewegen konden. Eene verschrikkelijke verwarring ontstond.

Thans achtte Rudolf zijnen tijd gekomen, liet de boogschutters voorkomen en de Bisschoppelijken met de lange pijlen bestoken. Versshrikkelijk was de uitwerking. Gekneusd, vertrappt, door de pijlen der Drenthenaren doorboord, waren weldra tal van ridders dood of gewond. Kreten van woede en pijn vervulden de lucht.

Langzamerhand gelukte het echter enkelen zich los te werken, elkander te bereiken en zodoende het leger

weer eenigszins te verzamelen. De Drenthenaren echter, begrijpende, dat, zoo dit gelukte, zij verloren waren, en van de verwarring profiteerende, vielen de Bisschoppelijken aan.

Niet bezwaard met de zware harnassen en bekend met het terrein, konden zij zich ongehinderd bewegen. Verschrikkelijk was de strijd. De Bisschoppelijken, woedend en ten minste niet zonder strijd willende vluchten, hielden stand en deden menig Drenthenaar onder hunne slagen vallen. Maar wat hielp het. Voor een, die zij doodden, kwamen hoopen terug. De Bisschoppelijken, de onmogelijkheid, om de zege te behalen, inziende, trokken terug en trachtten de Vecht te bereiken. Maar het was te laat. Het Drentsche leger had zich over de vlakte verspreid, en door een omtrekkende beweging den vijand geheel ingesloten.

Thans was het geen strijd meer. Het Bisschoppelijke leger, van alle kanten besprongen, was spoedig geheel verslagen. Slechts enkele ridders gelukte het zich staande te houden. In hun midden bevond zich de Bisschop met Roelof van Goor, zijn banierdrager. Wonderen van dapperheid werden door het kleine hoopje verricht, maar eindelijk moest het ook voor de overmacht bukken. Slechts met groot moeite gelukte het Rudolf van Coevorden eenigen van hun gevangen te nemen, de woedende Drenthenaren wilden van geen genade hooren.

Noodlottig was deze slag voor het Bisschoppelijke leger. Bijna al de ridders waren gesneuveld. Gevangen genomen werden o.a. de Graaf van Gelder, van Amstel, Johan en Herbert van Arkel, Bernard van Horstman en Diderik v. d. Lippe, broeder des Bisschops. De Bisschop zelf, die niet bij de gevangenen was, werd overal gezocht. Eindelijk vond men hem, dood, te midden van een hoop lijken, verminkt en overdekt met wonden.

Groote vreugde heerschte in het Drentsche leger. De behaalde zege verschaft de Drenthenaren dadelijk groote voordeelen. De geheele voorraad van het Bisschoppelijke leger, benevens tal van paarden en wapenen viel in hunne handen.

De tijding van de nederlaag van het Bisschoppelijk leger en het sneuvelen des Bisschops, verwekte in het Sticht hevige verslagenheid.

Het Kapittel te Utrecht schreef dadelijk eene vergadering uit om eenen nieuwen Bisschop te verkiezen.

De Graaf van Gelder en van Amstel werden op hun eerewoord ontslagen, teneinde deze vergadering bij te wonen en om voor hunne invrijheidstelling hulp te verwerven.

Na langdurige beraadslagingen werd tot Bisschop verkozen. Willebrand van Oldenburg, Bisschop van Paterborn, een ridder, die langen tijd in Palestina en Italië de wapenen gevoerd had. De Bisschop ontsloeg den Graaf van Gelder en van Amstel van hun eerewoord, daar Rudolf van Coevorden in den ban was.

Groote voorbereidselen tot den oorlog werden gemaakt. In alle landen werden 's Pausens aflaten verkondigd aan allen, die aan den strijd tegen Drenthe en Coevorden deelnamen. Uit Friesland, Gelderland, Overijssel, Holland, Munster, Keulen en andere landen stroomden groote hoopen volk ter hulp.

In Drenthe zat men intusschen ook niet stil. Moedig door de behaalde zege, en wetende wat hun te wachten stond, zoo de Bisschop overwon, spanden de Drenthenaren al hun krachten in.

De Bisschop verdeelde zijn leger in zes afdeelingen, die ieder op eene afzonderlijke plaats den aanval zouden beginnen. De Drenthenaren, ofschoon zij ook hun leger verdeelden en verwoed vochten, waren niet in staat den Bisschop te weerstaan. Op een paar plaatsen gelukte het hem Drenthe binnen te dringen. Verschrikkelijk hield de Bisschop hier huis, het geheele land werd platgebrand, uitgemoord en verwoest.

Hierop werden vredes onderhandelingen aangeknoopt. Door een gezantschap, hiertoe naar den Bisschop afgevaardigd, werd de vrede gesloten, onder de navolgende voorwaarden:

1e. Rudolf zal op staanden voet overleveren het Kasteel te Coevorden, en het Huis te Laar, gelegen in het Graafschap Bentheim.

2e. Zal mede kwiteeren al zijn recht, dat hij heeft in 't Landschap Drenthe.

3e. Zal aan den Bisschop betalen 3000 mark, voor de schade, die hij den Bisschop aangedaan heeft.

4e. Zal op zijne kosten werven honderd ruiters, om die te zenden in Lijfland, om onder de Christen-Heeren te dienen tegen de ongeloovige Heidenen.

5e. Zal op 't Zwarte water bij Zwolle een klooster stichten van 25 Bagynen, van St.-Benedictus-orde.

6e. Zal op de plaats genaamd „de Mommerijken“*) daar den Bisschop dood geslagen is, tot verzoeningen des dootslags, sonderen een collegium van 25 Canoniken.

Het Huis te Laar werd afgebroken en op het Kasteel Coevorden, bezetting gelegd, waarna de Bisschop weder naar Utrecht vertrok.

Rudolf van Coevorden, niet tevreden met zijn toenmalig lot, en hoorende, dat de Bisschop zijn leger ontbonden had, waagde een aanslag op het Kasteel Coevorden. Met hulp van eenen bediende van het kasteel, gelukte het hem de poort te openen, binnen het kasteel te geraken, en de bezetting te verdrijven.

De Bisschop zijn leger ontbonden hebbende en het Bisdóm uitgeput zijnde, riep andermaal de hulp des Pausen in. In 1228 kwam hij met zijn leger in Drenthe en legerde zich om Coevorden. Met opzet kwam hij midden in den winter, terwijl alles bevroren was, en hij dus niet in de moerassen verzinken kon.

Maar ook ditmaal was het geluk hem niet gunstig. Terwijl hij met zijn leger op het ondergeloopen land lag, verhief zich plotseling eene hevige wind, die, vergezeld van zware regenbuiën, in een oogwenk den geheelen omtrek onder water zette, zoodat de Bisschop hals over kop met zijn leger moest vluchten, met achterlating van den geheelen voorraad wapenen en levensmiddelen. De Coevorders waren fluks bij de hand en verwierven grooten buit.

Nogmaals werden 's Pausen aflaten tegen Coevorden gepredikt, en brak de Bisschop met zijn leger naar Hardenberg op. Hier werd een wapenstilstand gesloten voor den tijd van 15 dagen, onder voorwaarde, dat Rudolf zich onderwierp aan de uitspraak van 3 Prelaten, die als scheidsrechters verkozen waren om te trachten het geschil bij te leggen.

Rudolf wel inziende, dat hij op den duur tegen den Bisschop geen stand kon houden, besloot zich te onderwerpen. Met zijnen vriend, Hendrik van Gravesdorp (bedoelde ridder had vermoedelijk ook goederen te Peize liggen en was als zoodanig in de twisten met den Bisschop gemengd) van Veldhuizen in Bentheim, begaf hij zich naar den Bisschop te Hardenberg. In

*) Later werd deze plaats de „Bommeriete“ geheeten. Men heeft er meermalen hoefijzers, sporen, gebroken wapenen enz. gevonden.

stede echter van naar zijnen rang en stand ontvangen te worden, werd hij in den kerker geworpen, met zijnen vriend onmenschelijk gepijnigd en levend op raderen gelegd, 25 Juli 1230 (Sjoerds Friesche jaarboeken).

Groote verontwaardiging heerschte in Drentde over deze verraderlijke handelwijze. Zelfs in 't sticht kwamen naar aanleiding hiervan onlusten voor, welke echter door den Graaf van Holland gedempt werden.

In 1231 ontstond oneenigheid tusschen Uithuizen en Eenrum in Groningerland. In dezen strijd kozen de Drenthenaren de partij van Uithuizen tegen Eenrum en Groningen. De Drenthenaren belegerden Groningen, maar leden groote schade, doordat Egbert van Groenenberg Drenthe doorstroopte en grooten buit behaalde, waaronder wel 600 paarden.

De Bisschop kwam den Groningers te hulp, en beval den Drenthenaren de wapenen neer te leggen. Toen zij hieraan niet spoedig voldeden, trok hij door Drenthe naar Coevorden en nam de stad en voorburg in. De stad werd uitgeplunderd, uitgemoord en verbrand. Zelfs de kleinste kinderen werden niet gespaard, maar onmeedoogeloos gedood. Hierop trok de Bisschop Drenthe in en verbrandde en verwoestte het geheele land. Jong en oud, alles werd vermoord. De Drenthenaren, eindelijk buiten raad, vielen, met hulp van Groningerland, op den Bisschop aan, en versloegen hem. Groote buit aan bagage en levensmiddelen, waaronder ook het te Coevorden geroofde, viel in hunne handen.

Bisschop Wolbrandt of Willebrand overleed in 1233 te Zwolle. Tot Bisschop werd verkozen Otto III van Holland, broeder van Graaf Floris. Door de Drenthenaren werd een gezantschap naar den Bisschop gezonden, en de vrede gesloten. Zij namen aan een klooster van de Cistenser-orde te stichten en dit te begiftigen met jaarlijksche renten en inkomsten. Behalve onderscheidene hofsteden en landerijen in Overijssel, kwam dit klooster o.a. in 't bezit van Padhuis en Veenhuizen en een gedeelte der tusschen deze plaatsen gelegen landen: blijkens een geschil over deze landen tusschen 't klooster en de ingezetenen van Dalen, welk geschil volgens nog voorhanden oorspronkelijke brief opgemaakt te Coevorden op den dag van Heilige Maria 1276, in dier voege is geëindigd, dat het klooster jaarlijks van Padhuis een pot boter, van de werde „Burchmad“

drie jonge hanen en van „Venehuis“ mede drie jonge hanen aan het kasteel te Coevorden zal moeten opbrengen. Daarentegen zou het klooster deszelfs vee van het „Veenhuis“. zooals het dien tijd gebruikelijk was geweest, in de weilanden van Coevorder marke mogen weiden. doch het klooster zoude in vergelding hiervoor ten allen tijde twee stieren moeten houden tot dekking der koeien van de boeren van Coevorden.

In 1315 heeft het klooster de bovengenoemde boteren hanepachten, alsmede het bezwaar om 2 stieren te houden ten dienste van de ingezetenen van Coevorden, afgekocht door eenig evenen tusschen Veenhuizen en Padhuis af te staan.

Zooals men uit 't bovenstaande ziet, maakte men in den goeden ouden tijd kwesties op een zeer goedkoop wijze uit de wereld.

Tegenwoordig zouden met een paar jonge hanen wel niet veel kwesties uit den weg te ruimen zijn. Eerst werd een begin gemaakt tusschen Coevorden en Schoonebeek; het stuk land, waarop met het bouwen van bedoeld klooster begonnen werd, was „de Hilbrandskamp“ geheeten. Volgens sommige berichten is dit klooster zoover voltooid geworden, dat het bewoond werd door nonnen. aan welker hoofd een abdis stond. Deze plaats was echter niet geschikt, zoodat dan ook het bouwen aldaar gestaakt werd. Nog in 1660 waren overblijfselen van dezen bouw zichtbaar.

Later werd Duurze bij Rolde aangewezen, maar ook hier kwam het niet tot stand. Eindelijk werd op de plaats van het tegenwoordige Assen het klooster gesticht. Assen heeft aan dit klooster den oorsprong te danken. De stichting van dit klooster ging met groote kosten en moeielijkheden gepaard. De Benthemersteen moest per as van Benthem gehaald worden, de baksteen meest van Groningen.

In 1395 ontstond twist tusschen Reinoud van Coevorden en den Bisschop Frederik van Blankenheim. Drenthe, dat zich onzijdig hield, verzocht den Bisschop van overlast verschoond te blijven. De Bisschop beloofde, bij open en verzegelder brief, *) „dat hij, in aanmerking nemende, de goede en getrouwe diensten door

*) d. d. 14 Augustus 1395 2 copien van den brief, berusten nog in 't archief te Coevorden.

Drenthe bewezen, het kasteel Coevorden wederom wilde inlossen en redimeeren, opdat de Drenthenaren van alle overlast zouden bevrijd worden," en verklaarde tevens, dat hij Drenthe „in haar Landrecht, willekeuren, vrijheden en gewoonten, zooals zij van ouds genoten hadden, wilde handhaven.

Tevens gaf hij onderscheidene nieuwe privilegiën o.a.: „Dat geen der ingezetenen van Drenthe wegens eenige zaken mag getrokken of geroepen worden voor eenig gerecht buiten deze landschap."

De twist met den Bisschop liep over de vraag, of de Bisschop Coevorden konde inlossen en terugbekomen, tegen betaling van het vroeger ontvangen geld. Toen Reinoud dit weigerde, kwam de Bisschop, ondersteund door Joh. van Brederode, Willem van Abeoude, Hendrik van Vianen, Johan van Renesse en anderen met een leger in Drenthe en belegerde Coevorden.

Heer Gijsbrecht van Bronkhorst, de heeren van Batenburg, van Borkulo en andere bloedverwanten van Reinoud verklaarden den Bisschop den oorlog. Reinoud, geene uitkomst ziende, gaf zich, na eene langdurige belegering over, 4 April 1402, onder de navolgende voorwaarden:

1e. De Bisschop zal aan den Heer Reinoud van Coevorden aan contante penningen geven twaalfduizend gouden schilden;

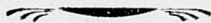
2e. en noch vijf jaren achter malkanderen jaarlijks zes honderd schilden.

3e. Heer Reinoud zal behouden alle zijne goederen, hem van zijne ouders aange-erft, die tot de Heerlijkheid Coevorden, niet en behooren.*

Bisschop Frederik van Blankenheim bevestigde 31 December 1407, de privilegies en vrijheden van de burgers der stad Coevorden.**

*) 2 copieën, der beide brieven van dit feit opgemaakt, berusten in 't archief te Coevorden.

**) De origineele brief geschreven op perkament, berust nog in 't archief te Coevorden. Het zegel, van rood, was aan een perkamenten staart, is beschadigd.

Geldersch Tijdvak.

In 1504 werd Groningen, door Edzardt, Graaf van Oost-Friesland, uit naam van den Hertog van Saksen belegerd.

Drenthe ondersteunde, door toevoer van levensmiddelen en brandstoffen, Groningen. Om dit te beletten liet de Graaf, bij de Punterbrug, een blokhuis „Weerdenbras“ genaamd, opwerpen. Groningen gaf zich over en verkoos Graaf Edzardt tot beschermheer.

In 1515 belegerde Hertog George van Saksen Groningen; Edzardt in 't nauw gebracht, droeg zijne rechten over aan Hertog Karel van Gelder.

In dien tijd was Jhr. Frederik van Twicklo, Drost van Coevorden. Als kommandant over eenige Bourgondische troepen deed hij den Gelderschen veel afbreuk. Alle handel op Groningen werd door hem verboden. De Groningers, hierover weinig gesticht, peinsden om Coevorden in hunne macht te krijgen.

Terwijl Frederik van Twicklo op reis was naar Oost-Friesland werd Coevorden door de Geldersche ruiterij berend en ingenomen.

Het kasteel ging echter niet zoo gemakkelijk.

Twicklo, dit hoorende, kwam in allerijl terug en geraakte binnen het kasteel. Om de Gelderschen te verdrijven, liet hij Coevorden in brand steken. De geheele stad, uitgezonderd zes huizen, werd in asch gelegd.

Karel van Gelder kwam hierop met geschut voor 't kasteel. Om den toevoer te beletten, liet hij ten Noorden van Coevorden eene schans opwerpen. Nog in 1660 was een gedeelte van deze schans, „de Geldersche Schans“ genaamd, met eenige andere werken uit dien tijd zichtbaar. De Gelderschen deden groot geweld op het kasteel. Het garnizoen vocht dapper, maar geen uitkomst ziende, wilde het zich overgeven. De kommandant wilde hiervan echter niet hooren. Toen echter bijna het geheele kasteel onder den voet geschoten was, gaf het garnizoen zich op eerlijke

voorwaarden over. Twicklo, die van geen overgave wilde hooren, werd gevangen genomen. Karel van Gelder liet het kasteel weder eenigszins herstellen en zijn wapen in den muur boven den ingang plaatsen. Dit wapen is nog heden ten dage aanwezig.

Tot Drost van Coevorden werd aangesteld Johan van Selbach, een Duitsch edelman.

In November 1522 kwam Karel van Gelder te Assen en liet, op 15 November, de Stenden van Drenthe, in 't Grollerhout vergaderen. Na lang aarzelen huldigden de stenden Karel, mits de privilegiën bezwerende.

Karel liet zich toen noemen: „Karel van Egmond.“ door Godsgenade, Hertog van Gelder, Graaf van Zutphen, Heer van Groningen, 'd Ommelanden en der Landschap Drenthe.

Oostenrijksch Tijdvak.

In het jaar 1536 gaf Groningen zich over aan George Schenk, bevelhebber in dienst van Karel V. Hierop belegerde Schenk Coevorden. De Drost Johan van Selbacht, zond Karel van Gelder tijding en verzocht hem 3000 man voetvolk en wat ruitery. Karel van Gelder liet echter op zich wachten. Na eene belegering van 2 maanden, toen aan alles gebrek was, gaf Coevorden zich over. Het geschut en de ammunitie moest op het kasteel blijven. In den winter van 1536, na de overgave, kwam Karel van Gelder met een leger, maar werd door Schenk verslagen. Later droeg Karel van Gelder Groningen en Drenthe over aan Karel V tegen betaling van 35000 goudguldens in eens en 25000 's jaarlijks. Karel V. de privilegiën bezwerende, werd door de Stenden van Drenthe gehuldigd.

Tot Stadhouder werd aangesteld, Johan van Ligne, Graaf van AreMBERG, die tevens Stadhouder over Friesland, Groningen en Overijssel was.

Te Brussel, 4 Augustus 1541, bevestigde Karel V bij open brief de privilegiën van Coevorden en verleende het recht tot het houden van drie jaarmarkten.

Deze brief op perkament geschreven, berust nog in 't archief te Coevorden. Het zegel in rood was, aan een perkamenten staart, is eenigszins geschonden. De brief is onderteekend: „Voor den Keizer „Verreyken“.

De Tachtigjarige oorlog.

Groningen was, in 1580, door het verraad van den Graaf van Rennenberg, 's Prinsens Stadhouder en een zijner beste vrienden, daartoe overgehaald door de aanzoeken van zijne zuster en de hooge aanbiedingen van Spaansche zijde, den vijand weder in handen gevallen.

Barthold Entes, kwam met een staatsch leger, en sloot Groningen in. Later kwamen Graaf Willem Lodewijk van Nassau en Graaf Philips van Hohenlo hem ter hulp. In deze belegering sneuvelde Barthold Entes.

Ten einde te beletten, dat Groningen door Spaansche troepen, uit het Zuiden komende, ontzet werd, beval Prins Willem, die toen te Kampen was, Coevorden te versterken. Wat de reden was, is onbekend, maar van de versterking kwam niet veel.

Dat Prins Willem juist gezien had, bleek weldra.

De Spaansche bevelhebber Maarten Schenk kwam met 3600 man van den Rijn om Groningen te ontzetten. De Graaf van Hohenlo trok hem met 3000 man, langs Coevorden, te gemoet.

Op den Staalbrink, ten Zuid-Oosten van Hardenberg, aan de Bentheimsche grens, ontmoetten zij elkander.

Niettegenstaande zijn volk moede, hongerig en dorstig was, viel Hohenlo den vijand, die reeds eenige uren gerust had, aan. Hohenlo verloor den slag. Vijf stukken geschut en al de bagage vielen den vijand in handen.

Johan v. d. Cornput was bevelhebber van Coevorden. De bezetting bedroeg slechts 50 man. Een gedeelte van Hohenlo's volk vluchtte naar Coevorden, maar wilde niet vechten, omdat Coevorden niet voorzien was. Door Bentheim trokken zij naar Hohenlo, die te Oldenzaal gelegerd was. Schenk nam zonder slag of stoot, bezit van Coevorden (20 September).

Het beleg van Groningen werd hierop afgebroken, ofschoon de stad op het punt stond zich over te geven. Tot Drost en Kommandant over 't garnizoen te Coevorden werd aangesteld Eberhard van Enze.

Hohenlo, die intusschen niet stil zat, trok naar Groningen en nam de Schans bij Punterbrugge in. Hij zond Overste IJselstein, met zes compagniën naar Coevorden, die de stad, welke bijna geheel open lag, innam. 's Avonds na de inname kwamen nog Willem Lodewijk van Nassau en Philips van Hohenlo. Bij 't bezichtigen van 't kasteel werd Willem Lodewijk door een kanonskogel aan 't linkerbeen, even boven de knie, getroffen. Het stukje, waaruit de kogel geschoten was, werd „Graaf Willemtje“ genaamd en nog langen tijd op 't kasteel bewaard. Na een hevige beschieting gaf het kasteel zich over. Het garnizoen beloofde in geen 3 maanden tegen de Staten te zullen dienen.

Maar ook Hohenlo bracht Coevorden niet in staat van tegenweer. Hij verdeelde zijn leger in tweeën, om Linge en Wedde tegelijk te bemachtigen. De aanslag op Linge mislukte, bij Wedde werd hij door Arenberg verslagen. Coevorden werd hierop weder door Rennenberg ingenomen.

Het volgende jaar, 1581, overleed Rennenberg en werd opgevolgd door Frans Verdugo.

In 1591 kwam Prins Maurits met een leger om Groningen te belegeren. Verdugo, met 1500 man te Coevorden liggende, trok hierop naar Groningen en verwoestte Drenthe, om Prins Maurits door gebrek tot terugtrekken te noodzaken. Onderweg werd Maurits opgehouden, doordat overal de kerken en heerenhuizen met krijgsvolk bezet waren. Zijn plan om Coevorden eerst in te nemen, moest hij laten varen, daar bijna al het geschut per schip over de Wadden vervoerd werd. Op het gerucht dat Parma, een Spaansch bevelhebber, in aantocht was, nam Prins Maurits eenige schansen in Groningerland in, en trok Parma, die in de Betuwe was, te gemoet.

Na Parma teruggedrongen te hebben, nam hij Hulst, Zutphen, Deventer en Nijmegen in en kwam in Mei 1592, met Willem Lodewijk, voor Steenwijk. Na een belegering van 38 dagen gaf deze stad zich over.

Hierop trok het Staatsche leger over Ommen en Hardenberg en sloeg zich 15 Juli voor Coevorden neer.

Coevorden was toen goed voorzien, de stad en 't kasteel was door de Spanjaarden aanzienlijk versterkt. Het garnizoen bestond uit ongeveer 100 man, onder

den bevelhebber Graaf Frederik van den Berg. Bij het begin der belegering was alleen Willem Lodewijk tegenwoordig. Maurits was met een gedeelte van het leger naar 't Zuiden getrokken en nam Ootmarsen in.

Het Staatsche leger bevond zich ten Westen van Coevorden, bij en om het Huis „te Klooster“, van Jhr. Herman v.d. Camp. Prins Maurits had zijn hoofdkwartier opgeslagen in 't Huis „de Scheer.“ van Jhr. Johan van Steenwijk.*) Ten Noorden van Coevorden werd een schans gegraven om de toevoer uit Drenthe te beletten. Deze schans werd met 2 compagniën bezet.

Weldra daagde een Spaansch leger, onder Verdugo op, om Coevorden te ontzetten en sloeg zich in de Graafschap Bentheim neer. Verdugo had bij zich: een regiment Spanjaarden, twee regimenten Duitschers van Aremberg en Barlaimont; een regiment Ieren, Herman van den Berg met 600 man, benevens 1800 man ruitery. Op zijn verzoek zond hem de Landvoogd, Pieter Ernst van Mansfeld, nog 1000 man te voet en 700 te paard.

Deze macht werd nog versterkt toen Emanuel de la Vega, den 24 Augustus, over Ulzen zich bij hem kwam voegen, met 3000 man te voet en 800 te paard.

Ook het Staatsche leger ontving versterking. Heer Esseren van Stolbergen kwam met 20 kanonnen, een regiment van 1200 man en eenige compagniën. Tweemaal 's weeks kwam een convooij levensmiddelen en krijgsbenoodigdheden uit Zwolle. Vooral de Schans in 't Noorden lag de Spanjaarden in den weg, waarom zij de Schans met groote macht aantasten. Na een hevige gevecht, waarin aan weerszijden veel dooden vielen, moesten de Spanjaarden aftrekken.

Dat het bezit van Coevorden van groot belang was blijkt uit het gezegde van Verdugo: „Aan Coevorden is zooveel gelegen, dat Groningen verloren en Friesland overwonnen is, zoo Coevorden overgaat.“

Om zich beter tegen de Spanjaarden te kunnen verdedigen, liet Prins Maurits, tusschen Klooster en Coevorden, tal van schansjes opwerpen, welke onderling door loopgraven verbonden werden. 24 Augustus 1592 liet Prins Maurits, Coevorden door een trompetter opeischen. De bevelhebber antwoordde: „Zegt den Prins, dat hij de wal eerst zoo plat schiet als de

*) Aan deze familie heeft Steenwijksmoer den naam te danken.

gracht, en dan nog 5 of 6 keer stormloopt, daarna zal ik mij bedenken of ik een trommelslager zal zenden. De reden, waarom hij zoo trotsch sprak, was, dat hij, door middel van vuren, van Verdugo een teeken had ontvangen, dat ontzet op handen was.

Dien dag ontving Maurits nog een regiment onder Philips van Nassau, met eenig ander volk.

Den 27 Augustus beproefden de Spanjaarden het Staatsche leger te overrompelen. In dien nacht trok een gedeelte van het Spaansche leger, witte hemden aan, om zoodoende elkander in den nacht te kunnen herkennen, en om de Staatschen te verschrikken. In alle stilte voorttrekkende, gelukte het hun de schildwachten te dooden, en een paar schansjes in te nemen. Weldra echter geraakte het Staatsche leger op de been. Graaf Willem Lodewijk viel hun met eenige ruiters aan, maar werd hierbij door het lichaam geschoten. Het Staatsche leger verdeelde zich in tweeën en viel den vijand zoo hevig aan, dat spoedig al de Spanjaarden in het kamp gedood waren. Hierop viel het geheele Spaansche leger aan. De Staatschen waren nu echter op hunne hoede; zij dreven de Spanjaarden terug en waren zoo verwoed, dat zij slechts met moeite tegengehouden konden worden, om de Spanjaarden te vervolgen. Meer dan 500 Spanjaarden werden gedood.

Den volgende dag vertoonde Verdugo zich nog eens in volle slagorde om de Staatschen uit het kamp te lokken.

Graaf Froderik van den Berg, hierop geen ontzet meer verwachtende, besloot eindelijk een trommelslager uit te zenden. Op eervolle voorwaarden had de overgave plaats.

Dit kwam de Staatschen ook wel van pas, daar de convooijen den laatsten tijd door Drenthe moesten gevoerd worden en de wegen, door den aanhoudenden regen, zeer slecht waren.

Den 12 September 1592 trok de Spaansche bezetting uit Coevorden, met achterlating van 9 kanonnen en eene groote hoeveelheid ammunitie en levensmiddelen.

Verdugo zeide: „Nu Coevorden niet meer houdt, weet ik niet, wat voortaan meer houden zal.

Coevorden werd goed voorzien. In garnizoen kwamen 3 Friesche compagniën onder Jhr. Casper van Ewsem, Pieter van Leeuwarden en Assuerus. Tevens werden 300 wagens levensmiddelen aangebracht.

In 'tbegin van 1593 bezette Verdugo 't Huis te Gramsbergen, wierp een schans op bij de Venebrugge, bezette 't Huis, „de Scheer” en legde troepen te Emmelkamp en Dalen, om zoodoende, Coevorden van verre in te sluiten. Tevens liet hij een weg leggen door de veenen, uit Bentheim over Schoonebeek naar Drenthe. Spoedig werd hij echter door Willem Lodewijk van Nassau verdreven en de weg door de Coevordsche bezetting vernield.

Coevorden werd hierop van ammunitie en levensmiddelen voorzien, daar het gerucht liep, dat de Spanjaarden Coevorden wilden belegeren.

Dit gerucht bleek dan ook niet zonder grond. Verdugo nam de schans bij Venebrugge, het Huis te Gramsbergen en andere plaatsen in den omtrek in, en legerde zich in October 1593 te Esschenbrugge bij Coevorden.

Om Coevorden in te sluiten, liet hij een dijk van Esschenbrugge door de Hooilanden naar Klooster en verder over de Haar naar de Loo aanleggen. Deze dijk werd later de Spanjaardsdijk genaamd.

Zij, die met de omstreken van Coevorden bekend zijn, begrijpen, wat een waagstuk het was, om met een leger den winter voor Coevorden te willen doorbrengen. De gevolgen bleven dan ook niet uit. Door gebrek aan voedsel en brandstof ontstond in het leger een kwaadaardige ziekte, die het geducht teisterde. Geheele compagniën verlieden. Een compagnie van 500 man versmolt tot 100 man. De soldaten, die de Graafschap afliepen om levensmiddelen en brandstoffen, verbreidden de legerziekte in de omhggende gehuchten, zoodat geheele huisgezinnen uitstierven.

In 't voorjaar kreeg Verdugo een versterking van 2000 ruiters. Zijn leger telde toen 5000 man te voet en 2000 te paard.

In 't laatst van April kwam Prins Maurits met een leger van Zwolle om Coevorden te ontzetten. Bij Ommen stelde hij zijn leger in slagorde en trok zoo naar Hardenberg. Bij hem waren: Willem Lodewijk van Nassau, Graaf Eberhard van Solms, Philips en Jan van Nassau, Philips van Hohenlo, Francis Vere, Baron Kindskij en andere heeren.

Verdugo wachtte het Staatsche leger niet af. Met stille trom trok hij over Denekamp naar Enschede, alles onderweg verwoestende.

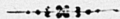
Zoo was dan Coevorden na een belog van 31 weken

ontzet. Dit was de laatste belegering van Coevorden in den 80-jarigen oorlog; de stad viel niet weder in Spaansche handen.

Na 't ontzet trok Prins Maurits met het leger naar Groningen, dat zich na een hevigen strijd, den 23 Juni 1594, overgaf.

Verrassing van Coevorden in 1672.

De raven roepen: kras! kras!
Maar Rabenhaupt roept: huiden.
Men laat de klokken luiden.
Daar helpt noch sterkte, noch moeras.

VONDEL.

Treurig zag het er in 1672 voor ons vaderland uit, Om nietige redenen verklaarden Frankrijk en Engeland ons den oorlog. Gedurende het Stadhouderlooze tijdperk waren de vestingen en het leger in zoo'n treurigen toestand geraakt, dat het Fransche leger weldra Utrecht had bereikt. Van deze gunstige gelegenheid maakten ook de Bisschoppen van Munster en Keulen gebruik, om hunnen slag te slaan. Het leger van Bernard van Galen, Bisschop van Munster. in de wandeling: „Bommen Berend“ genaamd, bezette de Oostelijke Provinciën en sloeg 4 Juli, het beleg voor de sterke vesting Coevorden. Het leger onder den opperbevelhebber Prot begon reeds denzelfden dag met het graven van aanvalswerken. De twee volgende dagen werd een hevig bombardement op Coevorden geopend, waardoor het tuighuis met verscheidene huizen in brand geraakten.

Den 7den Juli werd de stad opgeëischt onder het aanbieden van eerlijke voorwaarden.

De commandant weigerde de overgave echter. waarna de strijd werd voortgezet tot 10 Juli, toen de stad wederom werd opgeëischt en de overgave op eerlijke voorwaarden werd besloten. Den 12den Juli had de overgave plaats.

Van Coevorden trok de Bisschop naar Groningen. Hoe dapper zich deze stad, onder den bevelhebber Karel van Rabenhaupt, verdedigde. zoodat de vijand, na een beleg van 14 dagen, den 28 Augustus aftrok, is bijna iedereen uit de vaderlandsche geschiedenis bekend. Jaarlijks wordt deze gebeurtenis te Groningen op 28 Augustus, feestelijk herdacht.

In den tegenwoordigen tijd, nu wij bijna zeventig

jaren in vrede doorgebracht hebben, kunnen wij ons geen denkbeeld vormen, wat het beteekent, de plaats onzer inwoning in vijand's handen te zien.

In de 17e eeuw was die toestand allertreurigst. De legers bestonden uit huurlingen, meestal het uitschot der maatschappij, die in de veroverde plaatsen letterlijk als barbaren huishielden.

De Munsterschen maakten te Coevorden geen uitzondering op dezen algemeene regel. Groote overlast ondervonden de burgers van de soldaten, zoodat het geen wonder was, dat tal van lieden de gelegenheid aangrepen om Coevorden te verlaten.

Onder de vluchtelingen bevond zich ook Meindert van der Thijnen, schoolmeester en kosten der Hervormde Kerk te Coevorden, die 4 September met vrouw en kind uit Coevorden trok, en per as van Dalen naar Groningen reisde, waar hij den 6den September 's morgens om 6 uur aankwam.

7 October vervoegde zich van der Thijnen bij den bevelhebber Rabenhaupt. Karel van Rabenhaupt, Baron van Sucha, in Bohemen, was toen reeds een oud man. Dat hij echter nog een flink soldaat was, had hij bij het beleg van Groningen bewezen.

Bij de binnenkomst van van der Thijnen was Rabenhaupt bezig met het bestudeeren van een kaart van Oude-Schans, welk plaatsje hij eenigen dagen daarna innam. Op zijne vraag aan van der Thijnen, wat het doel van zijn bezoek was, deelde deze hem mede, dat hij in het bezit was van kaarten van de vestig Coevorden; dat hij met tal van bijzonderheden, het garnizoen en de vestig betreffende bekend was, en hem, Rabenhaupt, wilde voorstellen Coevorden bij verrassing in te nemen. Rabenhaupt keek hem met eenen glimlach aan. Coevorden was wel zoo sterk, dat men de vestig niet maar zoo konde innemen. Toen echter van der Thijnen eene door hem geteekende kaart van Coevorden vertoonde, verried Rabenhaupt eenige meerdere belangstelling en verzocht van der Thijnen, hem den volgenden dag een kleinere kaart te willen overhandigen.

Den volgenden dag bracht van der Thijnen de nieuwe kaart. Daar Rabenhaupt echter geen tijd had verzocht deze hem een paar dagen te wachten.

In deze nieuwe byeenkomst werd ook het plan van van der Thijnen besproken.

s
s
l
l
C
l
l
z
z
l
s
s
s
h
c
l
T
T
b
s
L
g
s
M
d
v
6
P
v
er
g
a
G
v
p
W
E
va
m
la
ne
m

Zijn plan was om in den winter, wanneer de grachten bevroren waren, de bijten, door de bezetting steeds in de grachten opengehouden, door middel van biezenbruggen over te steken. Daar hij op drie punten wilde aanvallen, namelijk op de bastions Gelderland, dat met het Kasteel, Holland, dat met de Bentheimerpoort en Overijssel, dat met de Friesche poort in verbinding stond, zouden drie bruggen noodig zijn, elk zes voet breed en veertig voet lang.

Op verzoek van Rabenhaupt, hield van der Thijnen zich de volgende dagen bezig met het maken van de biezenbruggen. Toen zij gereed waren werd in alle stilte buiten Groningen eene proef genomen, welke geheel naar wensch afliep.

Wat of Rabenhaupt bewoog, of hij de vijand in slaap wilde wiegen, of dat hij de handen nog te vol had met andere zaken, is niet bekend, maar het duurde nog geruimen tijd voordat hij besloot handelend op te treden.

Eindelijk, op den 12den December, werd Van der Thijnen, bij Rabenhaupt, die toen besloten had in 't laatst van December den aanslag te beproeven, ontboden. Tot dat doel stelde Rapenhaupt 1500 man beschikbaar. Op voorstel van Van der Thijnen werd Luitenant-Kolonel Fr. van Eybergen het opperbevel opgedragen. Deze zou den aanval op Gelderland besturen. Majoor Wijler zoude den aanslag op Holland, Majoor Sickinga dien op Overijssel leiden. Een paar dagen later leverde Van der Thijnen een ontwerp van den aanval in, in hoofdzaak luidende als volgt: 600 man zal langs Tellinckshuizen, op de Loo, naar Poppenhaar marcheeren, met zich nemende zeven vakken van de biezenbruggen voor iederen aanval, en zich begeven op de contrescarp. Op de contrescarp gekomen, zal Eybergen met 300 man op Gelderland aanvallen. Een officier met 150 man hiervan, zal Gelderland bezetten. De andere 150 man hiervan zal voorttrekken tot de hoofdwacht bij de Kasteelsche poort en zich van het kasteel meester maken. Majoor Wyler met de andere 300 man zal Holland aanvallen. Een officier met 100 man zal zich meester maken van het geschut en van de wacht. De andere 200 man zullen zich begeven naar den wal tusschen Holland en Zeeland. Een kapitein met 120 man zal bezit nemen van de Hoofdwacht op de markt. Een officier met 50 man zal zich naar de Bentheimerpoort be-

geven, terwijl een sergeant met de overige 30 man het geschut en 't kruithuis van Zeeland zullen bewaren.

De 300 man onder Majoor Sickinga trekken naar Overijssel, nemende den weg langs Boersemanshof op de Loo, door de Holvert, voorbij Hengelaarshuis, dwars over den Spanjaardsdijk, over de Haar, tot aan de Hoppegorn, liggende aan de gracht. Op de contrescarp gekomen, zullen zij de biezenbrug leggen tegen den rechterkant van Overijssel. De brug overgetrokken zijnde, zal een kapitein met 100 man den wal tusschen Friesland en Overijssel beklimmen. Een sergeant met 30 man zal Friesland bewaren. Een gedeelte van de overige manschappen zal Overijssel bezetten, terwijl de overigen zich naar de Friesche poort zullen begeven, deze vermeesteren en de ruitery binnenlaten.

Eindelijk werd de aanval op 27 December bepaald. Op verzoek van van der Thijnen werden een paar dagen voor het uitrukken de poorten van Groningen gesloten, daar hij vreesde, dat de Munsterschen gewaarschuwd zouden worden. Ondanks deze voorzorg gelukte het echter een paar dragonders te ontsnappen.

De 26 December, des namiddags, trok de ruitery uit de Steenstelpoort, even later door het voetvolk gevolgd.

De eerste nacht werd te Gieten doorgebracht. Daar de wegen door de sneeuw slecht begaanbaar waren, vorderde men den volgenden dag slechts tot Odoorn, 28 December werd te Emmen halt gehouden, de biezenbruggen afgeladen en de soldaten het gebruik ervan gewezen. Tevens werden hier de overige officieren gekozen. Het wachtwoord „Holland”, het veldgeschrei „God met ons” en een stroowisch op den hoed, werden als teekenen van herkenning aangenomen.

Hierop werd de tocht voortgezet. Tegen het vallen van den avond kwam men op de Loo, dicht bij Coevorden. Een dikke mist kwam den ondernemers zeer te stade. De vijand scheen eenig onraad te vermoeden. Onophoudelijk hoorde men de schildwachten „werda” roepen. Van Eybergen, hierover ongerust, raadpleegde van der Thijnen. Deze antwoordde, dat dit een gewoon verschijnsel was, dat de schildwachten de verschillende ronden steeds moesten aanroepen en zij hiermede geheel bezig gehouden werden. Hij raadde dus aan den aanval te ondernemen. Aldus werd besloten.

Van der Thijnen ging met de voorhoede. Bij de

contrescarp gekomen, ging hij alleen vooruit, om eens uit te zien. Terwijl hij langs de gracht liep, riep een schildwacht: „daar loopt een kerel op de gracht”. Een ander vroeg: „waar is de kerel”. Meerdere soldaten kwamen aanloopen. Van der Thynen liep stil door en wachtte op de soldaten, die hij op een punt „het Bysterveld” bescheiden had. Eindelijk kwamen dezen, waarop van den wal vuur gegeven werd.

De aanvallers begonnen hierop, na eenige palissaden gekapt te hebben, met het leggen der brug.

Majoor Wijler, die intusschen Holland genaderd was schijnt niet goed met het leggen der brug overweg gekund te hebben, en zond om van der Thijnen. Deze bezig zijnde met het leggen der brug naar Gelderland, weigerde eerst, maar op herhaald verzoek, ging hij en hielp Majoor Wijler terecht.

Toen hij terug kwam, 't stond Kolonel Eybergen aan een moorddadig vuur bloot. Daar de vijand voor geweervuur niet wijken wilde, stelde van der Thijnen voor den wal te beklimmen. Deze voorslag werd aangenomen. Van der Thynen, met eenige officieren en soldaten, liepen over de biezen brug en beklommen den wal, Van der Thijnen was de eerste die de borstwering bereikte, op hetzelfde oogenblik, dat een der officieren, doodelijk gewond, neerviel. De vijand nam hierop de vlucht. Van der Thynen zwaaidem met zijn hoed en riep: „Komt mannen, de vijand is geslagen, de stad is over.”

De Kommandant, de Mooij, trachtte de vluchtelingen nog tegen te houden. Evenwel te vergeefs. Hij sneuvelde. Hierop werd bezit genomen van 't kasteel met kruithuis. Op den molenwal bij 't kasteel trof van der Thynen een paar tamboers aan. Op zijn verzoek sloegen deze den Prinsenmarsch. Hierop nam de geheele bezetting van 't kasteel, door een panischen schrik bevangen, de vlucht. Van Thynen bereikte de Hoofdwacht bijna gelijktijd met Majoor Wijler die Holland vermeesterd had. Eenige soldaten waren de Hoofdwacht omgelopen en wilden het kasteel heroveren maar werden gemakkelijk gevangen genomen.

De Friesche poort was intusschen door Kapitein Steven Kling opengebroken, waarop de ruitery de stad binnentrok.

Op Overijssel werd nog hevig gevochten. De bezetting van het Kasteel was hier naar toegevlucht en

richtte een hevig kanonvuur op de aanvallers. Spoedig werd ook hier, met hulp van Kolonel Eybergen de strijd beslist, zoodat de geheele stad ingenomen was. De ruitërij bezette de markt en vrolijk klonk het Wilhelmus den ingezetenen van Coevorden in de ooren.

Ruim 600 Munsterschen werden gevangen genomen. Onder de gevangenen bevonden zich ook de twee dragonders, die uit Groningen gevlucht waren. Hunne komst had in 't begin wel eenigen schrik gebaard, zoodat de bezetting 2 maal 24 uur onder de wapenen bleef, maar later werd aan loos alarm gedacht. Waarschijnlijk hierdoor, kwam de bezetting, toen de aanval plaats had, zeer traag opzetten. De beide dragonders werden onder de galg doodgeschoten. Jammer, dat de vreugde over de inneming, bij de burgerij aanmerkelijk getemperd werd, doordat de soldaten de stad plunderden. Zelfs de meubelen van Van der Thijnen welke deze bij zijne vlucht achtergelaten had, werden niet gespaard.

Groote vreugde heerschte in geheel Holland, maar vooral in 't Noorden. In tal van plaatsen werden bidstonden gehouden. Ook aan de Staatsche zijde waren nog al verliezen te betreuren, echter niet van belang, als men het gewicht der zaak rekende. Vooral bij de bestorming van het bastion Overijssel werden groote verliezen geleden. Van der Thijnen kreeg een schot door de jas.

Aan blijken van belangstelling en waardeering ontbrak het den deelnemers niet.

Rabenhaupt werd benoemd tot Drost van Drenthe en Gouverneur van Coevorden. Tot aan zijnen dood 12 Aug. 1675 bekleedde hij deze betrekkingen. Zijn lijk werd in eenen grafkelder in de kerk te Coevorden bijgezet.

Van Eybergen werd benoemd tot Kommandeur, Van der Thijnen werd aangesteld tot sergeant-majoor welke betrekking hij slechts vier weken bekleedde. Ofschoon hem een akte als kapitein van eene compagnie te voet werd aangeboden, weigerde hij dit, waarna hij benoemd werd tot commies der magazijnen. Boven zijn traktement als zoodanig, ontving hij een pensioen van f 200.

In 1676, toen de oorlog geëindigd was, en de toestanden weer geregeld werden, werd hem, door de

Staten van Drenthe een gouden medaille aangeboden. Aan de eene zijde vertoonde deze den aanval op Coevorden, aan de andere zijde het wapen van Drenthe.

Door de Raad van State werd hem een verguld zilveren beker aangeboden.

Deze beker, welke thans nog bij het Avondmaal in de Ned. Herv. kerk te Coevorden gebruikt wordt, vertoont aan de eene zijde den aanval op Coevorden. Men ziet hier op de stad Coevorden met de verschillende vestingwerken. Op de markt staat een troep soldaten. Ook de drie punten van aanval zijn zichtbaar, vooral het eene, de aanval op Gelderland, is zeer duidelijk. Tot halverwege de brug kan men de soldaten met vaandels zien, terwijl ruitery en twee wagens op den voorgrond zichtbaar zijn. Hier en daar rondom Coevorden, zijn troepen soldaten verspreid. Aan de andere zijde prijkt het wapen van Holland, met het randschrift „concordia res parvae crescunt“ Eendracht maakt macht. *)

Ook van andere zijde ontving Van der Thijnen veel blijken van belangstelling. In 1675 was hij burgemeester en stadsontvanger van Coevorden. Hij overleed 17 Februari 1707.

Thans bevind zich te Coevorden nog een familie, die beweert van Van der Thijnen af te stammen.

Langen tijd is de dag van de bevrijding te Coevorden feestelijk herdacht, hetgeen o.a. blijkt uit de stadsrekeningen wegens het ter gelegenheid van dien dag aan de gemeente geleverde bieren.

Vooral de burgemeester Bierlingh of Beerlinck be-

*) De andere beker welke bij het Avondmaal gebruikt wordt, is eveneens van oude dagteekening.

Aan de eene zijde prijkt een wapenschild, waarop een hoed en drie sterren gegraveerd zijn. Boven het schild verheft zich een geharnaste arm, met een zwaard, om welks punt drie sterren geplaatst zijn. Het omschrift luidt: „Nicola Buiter, Blas Guldenhoedt.“

Aan de andere zijde bevindt zich het wapen van Holland met de randschriften: concordiae, res parvae crescunt en Deus et Fortuna acquirant omnia.

Als God en 't Geluk mij beschermen, wie zal mij dan weerstaan.

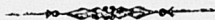
Aan de onderkant der bodem prijken twee wapenschilden waarop vogels afgebeeld zijn. Boven deze wapenschilden prijken de woorden: „Fr. Hoppe en Fr. Funk, onder het woord committed.“

ijverde zich steeds om dezen dag tot een ware feestdag te bestemmen.

Volgens overlevering, zoude deze onder verdenking hebben gestaan bij de Munsterschen dat hij de stad wilde verraden, in welk geval hem de dood stond te wachten. Door het onverwachte der overrompeling bleef echter zijn leven gespaard.

Uit dankbaarheid werd zijne woning op den gedenkdag steeds schitterend verlicht. Lang na zijn dood, tot in 1772, hebben zijne afstammelingen deze gewoonte gevolgd.

Bijzonder luisterrijk werd deze gedenkdag gevierd in de jaren 1772 en 1872. De bijzonderheden van dit laatste feest, hetwelk 3 dagen duurde, zijn bij tal van ingezeten, nog zeer goed bekend.

„IJzerkoekenoproer.”

Bijna ieder heeft wel eens van oproer in de een of andere stad gehoord, al is het maar van het paling-oproer in Amsterdam. Was aldaar een paling de onschuldige aanleiding tot een bloedige worsteling tusschen de openbare macht en de oproerige menigte, dat wel vaker onbeduidende zaken aanleiding gegeven hebben tot ongewenschte verhoudingen tusschen overheid en volk, bewijst ons het IJzerkoekenoproer te Coevorden, in December 1770.

Tegenwoordig heerscht nog te Coevorden de gewoonte dat op Nieuwjaarsdag, de minder met aardsche goederen bedeelde inwoners, de deuren der burgers afloopen en een gelukwensch uitspreken, waarvoor zij dan een paar centen of eenige „ijzerkoeken“ ontvangen,

Niet altijd echter is deze gelukwensch welgemeend, wat blijkt wanneer iemand zich verstitout om „hetzelfde“ te wenschen en niets te geven, in welk geval men niet zelden het tegenovergestelde van een zegenwensch krijgt te hooren. In vroeger tijden schijnt dit gebruik op nog veel grooter schaal geheerscht te hebben en schijnen de gelukwenschen ook altijd niet even goed gemeend te zijn, waarom dan ook pogingen werden aangewend om hier aan een eind te maken.

Den 13 December 1770 „is in de kerkenraads voorgesteldt,” envan alle de aanwezende Leden eenpariglijk besloten, den Agtbaren Magistraat van deze Stadt, namens de Eerw. Kerkenraadt te verzoeken, om op een middel bedacht te zijn tot afschaffing van dat oudt en slegt gebruik, dat op Nieuwjaarsdag lange heeft plaats gehad, met betrekking tot het uitdelen van zo-genaamde Nieuw-jaars of ijzer-koeken aan straatlopers en soortgelijken.

En, een maar al te graag verhoor vond dit verzoek bij den Magistraat.

Overwegende, dat zelfs zij die kommer en gebrek leden dikwijls hun laatste penningen opofferden voor dat gebruik en dat menig burger overlast werd aangedaan door het misbruik, dat van deze gewoonte gemaakt werd, vaardigde de Magistraat 22 December 1770 een „willekeur” uit, waarbij ten strengste werd verboden om op Nieuwjaarsdag aan de „gelukwenschers” ijzerkoeken uit te deelen.

Maar, zooals het maar al te dikwijls het geval is, goede bedoelingen worden niet altijd gewaardeerd, vooral wanneer de pogingen van regeeringspersonen uitgaan. Zoo was het ook hier het geval.

Ofschoon het verzoek der Kerkeraad door ruim 140 notabele ingezetenen gesteund werd, bleek alras, dat het besluit van de Magistraat bij een gedeelte der ingezetenen een zeer ongunstig onthaal vond.

Voor al was dit het geval bij den minderen stand, welke zich in hare rechten verkort achtte.

Eerst door enkelen, lang zamerhand door velen werd het besluit openlijk afgekeurd, totdat de beweging ten slotte een zeer dreigend aanzien verkreeg.

Opgeruid door sommigen trok een troep mannen vrouwen en kinderen naar het Stadshuis waar de Magistraat vergaderd was.

Een protest tegen het verkorten der rechten der ingezetenen werd ingediend.

De Magistraat legde echter het protest ter zijde en handhaafde het eens genomen besluit.

Nauwelijks was dit bekend of het rumoer verhief zich opnieuw, het stadshuis werd omsingeld, dreigende kreten verhieven zich en de opgeheven straatkeien en „ijzerkoekenijzers” voerspelden het bestuur weinig goeds.

Enkelen van de Magistraat wilden de hulp der bezetting inroepen, maar de meerderheid, bevreesd, voor de mogelijke gevolgen, stelden voor om het besluit in te trekken. Aldus werd besloten, onder beding van vrijen aftocht der leden naar hunne woning. Onder luid gejubel werd deze voorwaarde toegestaan maar bij het verlaten van het stadshuis werd de leden menig hartig woordje naar het hoofd geslingerd en maakten enkelen der leden op minderzachte wijze kennis met de „ijzers”.

De onruststokers triomfeerden en Nieuwjaar werd door hen op luisterrijke wijze gevierd. De weldenkenden onder de ingezetenen keurden de besluiteloos-

heid der Magistraat af en menig hatelijke toespeling op het gebeurde zag het licht, zelfs verscheen een kluchtspel getiteld: „Burger en Overheidsstrijd.“ waarin in dichtmaat de geschiedenis van het oproer werd beschreven.

In 1814 werden de ingezetenen van Coevorden nog eens door krijgsumoer opgeschrikt.

Evenals op zoo veel andere plaatsen werd ook te Coevorden, in 't laatst der 18e eeuw, de vrijheidsboom opgericht, en stroomden de uitgehongerde Fransche benden, met gejuich door de inwoners ontvangen, de stad binnen.

Met nog veel grooter vreugde zag Coevorden hen in Maart 1814 vertrekken.

Na eene belegering der stad door de Pruissen en Kozakken, ondersteund door de schutters, gaven de Franschen de vesting over.

Na dien tijd werd geenerlei strijd meer om Coevorden geleverd.

Voor ruim 40 jaren, toen door de betere en meerdere verkeerswegen met het Noorden, de vesting Coevorden vrijwel nutteloos geworden was, werd het garnizoen opgeheven en alzoo de roemrijke en glorievolle nog te weinig bekende krijgsgeschiedenis van Coevorden afgesloten.

